

Programsensorsrapport 2020

MASV-SAPO Jämförande politik, master, 2 år

INTRODUKTION

Detta är den tredje rapporten jag skriver inom ramen för uppdraget som programsensor för masterprogrammet i jämförande politik vid universitetet. Denna rapport kommer efter en omvälvande period med en pandemi som har påverkat våra samhällen i grunden, även det sätt på vilket universitetet arbetar. Mandatet för årets sensorrapport är, helt naturligt, att utvärdera hur programmet har lyckats hantera sitt utbildande uppdrag under den pågående pandemin och vilka effekter situationen har fått på utbildningen i stort.

Bilden som ges i samtal med personal och studenter är att situationen i våras var dramatisk och mycket snabb. Nedstängningen i mars 2020 var total och skedde med några dagars varsel där personalen gavs tre dagar för att hämta material från kontoret efter vilket lokalerna var stängda i en månad. Det säger sig självt att en utveckling av det här slaget betyder att flera veckor i en annars undervisningsintensiv period går förlorade. Den tekniska beredskapen för en situation som den här verkar dessutom ha varit bristande både hos personalen, men kanske framför allt hos universitetet i stort. Enligt uppgift tog det efter nedstängningen 2-3 veckor innan något fanns på plats och undervisningen kunde återupptas i någon form. I praktiken betydde detta framskjutna deadlines och att en hel del ändrade kursupplägg.

Att undervisningen inte kan förväntas flyta på som vanligt under dessa förutsättningar är uppenbar. Årets rapport kommer därför inte i första hand att handla om en ren jämförelse med normalläget. Istället kommer jag att diskutera styrkor och svagheter i hanteringen av den situation som uppstod, och vilka lärdomar som kan dras inför framtiden.

I rapporten kommer jag inledningsvis att ta fasta på studenternas perspektiv och gräva djupare i kommentarer som studenterna har gett till situationen och hur den har hanterats. Den andra delen fokuserar på genomströmning och prestation. Till **underlag** för årets rapport ligger den utvärderingsenkät som genomfördes bland studenterna under hösten 2020, statistik över genomströmning och prestationer, intervjuer med programansvarig, studiekonsulten och en student på programmet. På grund av den rådande situationen har alla intervjuer genomförts på distans, via zoom. Studiekonsulent Olga Elise Frøyland och programansvarig Leiv Marsteintredet har varit mycket hjälpsamma med att ta fram olika underlag för mitt arbete och jag har fått utförliga och snabba svar på alla mina frågor. Sammantaget har allt fungerat väl. Min känsla är ändå, lite oväntat, att det den här gången har varit lite svårare att gå på djupet med arbetet. Besök i studiemiljön bidrar på ett

indirekt sätt med en bättre känsla för hur processer fungerar och för hur de upplevs både av studenter och av personal.

I en rapport som har som syfte att peka på potentiella förbättringsområden finns det alltid anledning att kontextualisera. I det här fallet vill jag därför, precis som i mina tidigare rapporter, inleda med att betona den höga kvaliteten och det positiva **helhetsintrycket** jag har av utbildningen som bedrivs vid institutet för jämförande politik. Utbildningen som bedrivs vid institutet är av hög internationell klass och är starkt förankrad i medarbetarnas aktiva forskning. Den relativt homogena men samtidigt expansiva forskningsmiljön, med ett uttalat fokus på jämförande politik snarare än en strävan efter att omfatta statsvetenskapens disciplinära bredd skapar goda förutsättningar för en **attraktiv och imponerande helhet**. Det tycks också ge resultat i form av stor popularitet och hög status och bidra till att många högpresterande studenter väljer att söka sig till programmet.

STUDENTERNAS BILD AV CORONAHANTERINGEN

Den första delen av rapporten bygger på intervju med en student via zoom och uppgifter från den enkät om undervisningen som genomfördes hösten 2020. Inte minst har den rika flora av fria kommentarer som studenterna gett en god bild av studenternas upplevelser och uppfattningar om vad som har fungerat väl och mindre väl under den exceptionella perioden. Frågorna med fasta svarsalternativ har även de varit intressanta. Här ligger fokus på inläring och deltagande i relation till olika undervisningsformer och eftersom resultaten sannolikt är väl kända redan kommer jag bara kort att kommentera dem. Det bör nämnas att enkäten omfattade både studenter på både bachelor- och masternivå och att de delvis har varit svårt att skilja åt.

ALLMÄNNA INTRYCK

Inte speciellt förvånande visar utvärderingen att det är **närundervisning och traditionella metoder för pensumläsning och inlämningsuppgifter som studenterna föredrar** och de former som de anser **bidrar till bättre inläring**. Utvärderingen ger genomgående högst betyg för fysiska föreläsningar (75%) och seminarier (71%) som över 70 procent (bland de för vilka det var ett relevant alternativ) var nöjda eller mycket nöjda med. Motsvarande andelar för distansalternativen videnotat (40%), kulturalvideor (43%) samt föreläsningar (39%) och seminarier (36%) via zoom var omkring 40 procent. I stort sett motsvarande fördelning gäller för det lärandeutbytet som de olika undervisningsformerna bidrar med.

Att distansundervisning är mer problematiskt beror på många olika faktorer. Dels handlar det om att diskussionen och kontakten till lärarna och till andra studenterna blir sämre. Det är också tydligt att många saknar sociala kontakter, en upplevelse de enligt min erfarenhet delar med studenter vid andra universitet i Norden och sannolikt i alla de sammanhang där man har gått över till distansundervisning. Det är också uppenbart att **situationen inte slår lika mot alla studenter**. Vissa klarar av att hantera distansformatet och isoleringen utan större problem, medan andra tappar fokus och inspiration då sociala kontakter, fasta punkter, rutiner och sammanhang faller bort.

Det som utvärderingen och de samtal med studenter som jag genomfört tydligt visar är **en stor respekt för institutet och lärarna**. Det finns en **stark lojalitet** som innebär att man är försiktig med att föra

fram kritiska synpunkter. Den kritik som levereras är ofta inlindad i beröm. Detta beröm kan handla om lärarkårens kompetens vad gäller "stoffet" och det faktum att undervisningen är stark förankring i forskning. När det brister, vilket det under den pågående pandemin oundvikligen har gjort på vissa punkter, ligger alltså inte problemet i lärarnas kompetens på ämnesområdet, utan i **genomförandet**, ofta relaterat till teknik eller andra praktiska omständigheter.

PROBLEMBILD BASERAT PÅ FRIA KOMMENTARER

I nästa steg återger jag några av de problem som återkommer i de fria kommentarerna till studentutvärderingen.

Teknik

Från alla håll (lärare, studenter) är det tydligt att hanteringen under vårens nedstängning och distansundervisningen har påverkats negativt av **varierande, kanske rent av relativt svaga tekniska kunskaper** hos lärarkåren.

Bristande kompetens hos föreläsarna uppfattas som störande och **tar bort fokus från innehållet** i undervisningen. Det är samtidigt inte oväntat, och fullständigt förståeligt att det vid en plötslig omställning i undervisningsmetoder inte finns fullt utvecklad beredskap. Man kan också anta att problemet är övergående.

I anslutning till detta är det viktigt att fråga om lärarna har fått det **stöd och den utbildning de har haft behov av** från universitetets sida? Enligt information från programansvarig har det funnits stöd i olika former och att dessa kom på plats redan inom några veckor efter den plötsliga nedstängningen. Det har t.ex. rört sig om onlinekurser, instruktionsfilmer och skriftlig information samlad på olika plattformar. Hur stor del av lärarkåren som har använt sig av denna service är dock oklart. Utgående från studenternas kommentarer kunde nivån på det tekniska kunnandet i vissa fall varit högre.

Den kanske vanligaste kritiska kommentaren kommer från de som tagit del av **videonotat** och klagar över kvalitet och problem med tekniken. Man lyfter fram det positiva i den flexibilitet som det innebär att man inte behöver vara på plats för att ta del av föreläsningar, och att man kan titta på inspelade föreläsningar i efterhand. Men formatet innebär tekniska problem. De två vanligaste kommentarerna gäller att **inspelningen inte är samspelt med presentationen** som läraren visar och att **sändningen bryter vid exakta klockslag, oberoende om föreläsningen är slut eller inte**. Det ska också betonas att det ur lärarens perspektiv kan vara utmanande att ta både de studenter som är på plats och de som följer med på distans i beaktande. Om man dessa problem kvarstår kan en rimlig slutsats vara att mixade format (kombinera online och närundervisning) inte fungerar speciellt bra.

Andra, mer kritiska kommentarer som lyfts fram är att lärarna inte alltid har varit så skickliga på att **anpassa sin undervisning till den nya tekniska miljön**. Här handlar det om behov av mindre gruppstorlekar i seminarier som arrangeras via zoom, att hålla kortare föreläsningar än normalt och att hålla regelbundna pauser. Variation och aktiverande moment tycks också upplevas som viktigare när föreläsningarna hålls online, t.ex. genom att använda breakout rooms och polls med jämna mellanrum.

Information och framförhållning

I kommentarerna framförs ganska mycket **kritik mot informationsgången**. Det rör t.ex. de snabba bytena mellan undervisning online och på campus. Trots att det är uppenbart att en majoritet föredrar fysisk undervisning framom undervisning online, förekommer det ganska många kommentarer om att det ibland har varit oklart vilket undervisningsformat som gäller. På kurser där det har varit många olika föreläsare tycks det också ha förekommit problem med kommunikationen om vilket format som gäller. Den viktigaste lärdomen av studenternas kommentarer är att man **aldrig kan kommunicera för mycket** och att det är **viktigt att vara tydlig**.

Den **snabba växlingen mellan fysisk och online undervisning har även inneburit problem för studenternas planering** ur ett vidare perspektiv. Det kan t.ex. vara problematiskt för de som i den rådande situationen av en eller annan anledning väljer att bosätta sig utanför Bergen. Detta kan vara relaterat till ensamhet, eller ett behov av att spara pengar i en situation där det försämrade läget på arbetsmarknaden har gjort det svårare för studenterna att jobba vid sidan om studierna. Att informera i god tid i undervisningsformer är helt enkelt viktigt för att visa respekt för studenternas privata situation och deras behov av att planera sin vardag under den rådande pandemin som av många upplevs som svår.

Flexibilitet och trygghet

Trots att en klar majoritet av studenterna önskar mer närundervisning och varmt välkomnar alla försök att ordna sådan är det inte riktigt så enkelt som att mer närundervisning kan lösa alla problem. En mindre vanlig, men trots allt viktig aspekt att ta i beaktande är att vissa **studenter själva tillhör en riskgrupp, eller bor tillsammans med någon i riskgrupp** och därför inte har möjlighet att delta i fysiska träffar på campus. I vissa av kommentarerna till enkäten ges intrycket att det har funnits krav på närvaro vid seminarier som har hållits på campus, vilket naturligtvis **inte är acceptabelt i de här sammanhangen**. Jag utgår ifrån att detta, i fall det har förekommit, redan har diskuterats och korrigerats.

Social dimension, stöd i skrivprocessen

Att **bristen på sociala kontakter** är den kanske allra värsta bieffekten av pandemin är tydligt i studenternas budskap och samma mönster ser vi vid andra universitet. För de studenter som är inne på sitt sista år och skriver masteravhandlingen blir frånvaron av ett socialt och professionellt sammanhang extra märkbar. **Läsplatserna** och det faktum att de har varit öppna under stora delar av pandemin upplevs som mycket värdefullt för studenterna, och sannolikt har de blivit ännu viktigare under den här perioden än tidigare. Men flera nämner att **kontakten till handledaren inte har varit speciellt frekvent**. Man efterlyser ett mer proaktivt förhållningssätt från handledarnas sida och att de kunde ta kontakt och höra sig för hur arbetet framskrider, eller att göra upp en tydlig struktur för när och hur ofta man ska träffas. Den tidigare av studenterna så uppskattade **integrering i forskningsgrupperna** vid institutet verkar dessutom ha fallit bort under 2020. Om man ser situationen ur ett studentperspektiv är det enkelt att sympatisera och tycka att mer kunde ha gjorts från lärarnas sida. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att omställningen har varit stor och stressande även för lärarna och att kraven som ställs måste ligga på en rimlig nivå.

GENOMSTRÖMNING OCH STUDENTERNAS PRESTATIONSNIVÅ

Den första delen av rapporten har koncentrerats på de praktiska arrangemangen och de problem som har uppstått. Jag har även fått ta del av statistik över studenternas prestationer på olika kurser och över genomströmningen på programmet. Efter att ha gått igenom siffrorna är mitt intryck att det inte finns några tydliga trender, åtminstone inte av negativ natur. Snarare verkar det som att **genomströmning och prestation på kurser fortsätter att hålla en god nivå.**

Det har sedan tidigare funnits en oro relaterat till de allt större studentkullar som tas in på programmet och att det ska leda till lägre kvalitet i studenternas prestationer och att fler ska avbryta utan att ta sin examen. Av de 37 studenter som inledde sina studier 2018, och alltså skulle ta sin examen våren 2020 har (enligt de uppgifter jag har) 20 studenter fullföljt sina studier på normal tid, trots coronan. Enligt uppgift från programledaren kommer det också därutöver att göras extra insatser under våren 2021 för att aktivera de som fortfarande inte har blivit klara med sina studier. Det tycks alltså **inte finnas någon anledning till oro.**

Om vi istället tittar på antalet avlagda studiepoäng över tid verkar det inte heller finnas någon anledning till oro. Antalet avlagda studiepoäng har ökat markant under perioden, speciellt under höstterminen. Antalet aktiva studenter har även de ökat under samma period. De genomsnittliga prestationerna (antal studiepoäng per student) ligger ungefär på samma nivå från år till år och nivån har inte sjunkit under pandemin.

Tabell 1. Antal avlagda studiepoäng och aktiva studenter per termin, 2017-2018

	vår			höst		
	sp	aktiva	sp/student	sp	studenter	sp/student
2017	1630	56	29,1	945	63	15,0
2018	1505	59	25,5	1470	77	19,1
2019	2045	69	29,6	1338	85	15,7
2020	2290	77	29,7	1425	90	15,8
Genomsnitt	1868	65	28,7	1295	79	16,5

Jag har även tittat närmare på de utdelade betygen på några av kurserna. Här verkar det som att överenskommelsen om att använda lite givmildare bedömningskriterier som enligt uppgift lärarna har blivit till har fått en viss effekt. Det högsta betyget (A) utdelas fortfarande sparsamt, men andelen B tycks ha ökat under 2020. I övrigt är det svårt att urskilja distinkta mönster.

SAMMANFATTNING OCH AVSLUTANDE REFLEKTIONER

Coronapandemin har dominerat livet under det senaste året och programmet MASV-SAPO har, precis som andra program vid UiB och vid andra universitet i Norden, drabbats av nedstängning. Den snabba nedstängningen under vårvintern 2020 innebar en dramatisk omställning på det sätt vi förmedlar

undervisning och har kontakt med studenter. Det finns därför **alla anledning att vara stolta** över att undervisningen (och forskningen) trots dessa stora förändringar tycks ha fungerat relativt väl.

Den kanske intressantaste aspekten av att ta fram den här rapporten har varit insikten om **hur många erfarenheter vi delar**. De allra flesta av de reaktioner som studenterna ger uttryck för är väldigt lika de som rapporteras från min egen arbetsgivare Helsingfors universitet. Även effekterna på studenternas produktivitet påminner om varandra.

Det allra viktigaste och det budskap som genomsyrar hela universitetsvärlden är att **studenterna överlag mår dåligt av social distansering**, och att **kvaliteten i undervisningen och lärandeutbytet är högre vid närundervisning med fysiska träffar**. Detta är kanske extra markant för de som skriver sin masteravhandling. Dessa studenter tycks ha känt sig ännu ensamare än i den redan ganska ensamma situation som de befinner sig i under den långa period som de arbetar med avhandlingen. Samtidigt är de lätta att glömma bort i alla de andra praktiska problem som uppstår. Enligt rapporter från programledaren har det nu gjorts extra insatser för att nå och för att aktivera denna grupp som kanske har blivit extra lidande. Det är utmärkt.

Den verkligt goda nyheten, även den gemensam med Helsingfors universitet är att pandemin inte inneburit till en markant nedgång i **studieprestationerna**, snarare tvärt om. Det är i sig ett väldigt gott betyg till lärarkåren och det stora arbete man har gjort. Samtidigt verkar också vara kopplat till det faktum att andra aktiviteter, och arbete vid sidan om studierna har minimerats, vilket har gett mer tid för studierna.

Ytterligare en gemensam nämnare är de positiva kommentarer gällande **inspelade föreläsningar**. Kvaliteten är viktig för att det ska fungera bra men möjligheten att gå tillbaka till inspelade föreläsningar, att lyssna och titta flera gånger på det som läraren förmedlar ger positiva effekter för på studenternas lärande. Det är något som det finns **goda skäl till att använda sig av även framöver, när undervisningen återgår till sina normala former**.

Mitt övergripande intryck är att studenterna vid programmet och institutet är **nöjda** med det sätt på vilket **lärarkåren har hanterat den svåra omställning som pandemin har inneburit**. Det finns en stor förståelse för de praktiska problem som situationen har skapat och att allt inte kan fungera lika bra som tidigare. De allra flesta har uppskattat de insatser som har gjorts för att styra om till närundervisning då det har varit möjligt och trots en del klagande över nivån på den tekniska kompetensen uttrycker man en stor respekt för lärarnas substanskunskaper. **Substansen väger helt enkelt tyngre och kompenserar (delvis) för andra svagheter**.

Mycket kunde naturligtvis ha gjorts bättre, och brister i framförhållning, informationsspridning, anpassning av undervisningen till nytt format och i det tekniska genomförandet har förekommit. Vi (som i alla drabbade universitet) kan ganska säkert förvänta oss att andra, inte ännu synliga negativa konsekvenser av den sociala distanseringen och undervisningen i distansformat kommer att uppdagas efter hand. Som helhet är ändå min bild **att lärarkåren vid institutet och inom ramen för MASV-SAPO har gjort ett mycket gott arbete i en utmanande situation. Det förtjänar de beröm för**.